העולם מרגיש בסדר: ריאיון עם האמן המרוקאי יוסוף ווהבון

בראיון זה חושף האמן יוסוף ווהבון את סוד השקפתו הנואשת ביחס לעולם: אהבת האנושיות שאינה תלויה בזהות כלשהי, אידיאולוגית, אתנית או גזעית. כל מה שמתרחש אפילו במקום נידח מגרה אותו ומכאיב לו, ובכל זאת הוא מתעקש לחלום כי העתיד של האנושות יהיה טוב יותר. דבר זה בא לידי ביטוי בפרפרים שמופיעים ביצירותיו כהד כרומטי המעניק זוהר למציאות אפלה, בתערוכתו החדשה במרכז התרבות הצרפתי ברבאט.

שיחה מאת פאתיחה נוחו דצמבר 29, 2019

היקום המחריד הנו התוצר האמנותי של יוסוף ווהבון (يوسف وهبون), אמן, סופר, איש אקדמיה ומבקר אמנות מרוקאי (נ. 1968). הוא מציג תערוכה חדשה בשם "העולם מרגיש בסדר", במרכז התרבותי הצרפתי ברבאט, המזוהה עם שגרירות צרפת במרוקו. המרכז, על שנים-עשר סניפיו באזורים שונים במרוקו, מהווה עמוד תווך תרבותי המגשר בין מרוקו לצרפת. כמו כן, המרכז תורם להחייאת הזירה התרבותית והאמנותית המקומית דרך ארגון אירועים ואירוח סמינרים תרבותיים ואינטלקטואליים רבים.

האסתטיקה של הכאב

רישום וכתיבה הם שני הדברים שאפיינו את ילדותו של האמן יוסוף ווהבון: רישומים ורגשות ספונטניים אשר הביאו אותו לחיבור שירים בשפה הערבית כבר בגיל שש, למרות שלא למד במוסד ללימודי אמנות לפני הגיעו לגיל 24. בשנת 1992, בתקופת לימודיו במחלקה לספרות צרפתית, השתתף ווהבון בסדנה שערך האמן האלג'יראי עלי סלים (علي سليم) במרכז התרבות הצרפתי ברבאט. סלים היה אז אחד הפליטים האלג'יראים שנהנו ממקלט בקרב סופרים ואינטלקטואלים שהגיעו למרוקו לאחר עלייתה של המפלגה האיסלאמיסטית ג'בהת אלאנקאד' לשלטון באלג'יר - זו הייתה ההתנסות היחידה של ווהבון כסטודנט בתחום זה, למרות שמעולם לא הפסיק לצייר באופן עצמאי. הקשר בפועל עם אמנות פלסטית התרחש כשהתגורר בדירה משותפת עם אמנים מקצועיים כאשר למד לקראת הדוקטורט שלו, בשנת 1995. אז עבר משלב הרישום לשלב ההשתתפות בתערוכות, בעידוד חבר שהציע לו להציג את עבודותיו באולם הפקולטה למשפטים ברבאט. עבודותיו החלו להיות מוצגות בפני הקהל הרחב. נערכו לו שתי תערוכות יחיד במרכז גתה ברבאט, ותערוכה נוספת בשנת 2004 במרכז נאדירה, שהיה שייך למשרד הנוער והספורט באותה תקופה. בכל יצירותיו האמנותיות הוא השתמש בצבעים, מלבד שניים או שלושה ציורים שהופיעו בתערוכות שונות. הוא המשיך לעסוק בצבע לצד שאר פעילויותיו כדי לא לקטוע את חבל הטבור בינו לבין החומרים המוחשיים. העבודה האקדמית שלו ועיסוקו בתולדות האמנות והאסתטיקה השפיעו על יצירתו האמנותית, כמו גם העיסוק בספרות, שהוסיף לה עוד ממד.

פגשתי אותו לראיון במסגרת תערוכתו החדשה.

72384871_2408081192767352_2985780132246978560_n.jpg

[1]יוסוף ווהבון, המחט, המרכז התרבותי הצרפתי, ראבאט, 2019
צילום: ססיל לרוש קוואניי.

פאתיחה נוחו:למה נעלמת מהזירה האמנותית לתקופה של 15 שנים?

יוסוף ווהבון:הפסקתי להציג תערוכות יחיד ב-2004, אבל המשכתי לצייר, אם כי באופן ספורדי, כנראה בגלל שהייתי עסוק בכתיבה על אמנות ובתרומה לתחום האמנותי דרך כתיבה על אמנים וחוויותיהם, או ניסוח טקסטים לקטלוגים של גלריות שהזמינו ממני מאמרים על תערוכות שאירחו. בנוסף, בשנת 2009 התחלתי לשאת הרצאות בגרמניה על אמנות וספרות במרוקו, שאינן ידועות שם. הייתי עסוק ביצירה הספרותית שלי, במיוחד בכתיבת הרומן "שלושה ימים ואבסורד", שציור שלי קישט את עטיפתו. ספר זה הוא דמוי אוטוביוגרפיה, ובו סיפרתי על החוויה שלי כיועץ בממשלת השמאל במרוקו. הדבר שהצריך מאמץ פסיכולוגי וזמן מחד גיסא, ומאידך גיסא, אני אדם ביקורתי שתמיד אינו מרוצה ממה שהוא כותב או מצייר. הביקורת העצמית תמיד קיימת, עד כדי כך שהיא הופכת למחסום. אמנם השתתפתי בכמה תערוכות קבוצתיות, אבל כדי לעבוד על תערוכות יחיד אתה צריך להיות מבודד בעבודה שלך, בעוד שהתחייבויות שלי לעבודה והנסיעות מונעות את זה. הכתיבה מלווה אותי בכל מקום שאני נוסע, אבל האמנות הפלסטית לא מעניקה לי את אותה אפשרות, במיוחד כשאני עובד בהיקפים גדולים, אבל איני מכחיש את האפקט של השירה שחיברתי על גירוי הציור אצלי דרך צבעים. מאז שנהפך קובץ השירים "האנשים מתים ואינם נופלים" למחזה, ששיחקתי בו תפקיד, אחז בי הרצון להתמקד בסבל של האנושות המתוחה והאבודה שאינה יודעת לאן פניה מועדות, האנושות שזקוקה לשלום, לנחמה, לאהבה ולחברות על מנת לאחות פצעים וצלקות דרך אמנות. הרגשתי צורך עז להשתמש בצבעים ובחומרים ובתנועה כדי לבטא את מצוקתו של האדם, ואת אופן קיומו השלילי עם הרוע והאלימות, וביטויו בסצנות דמיוניות על ידי החיבור בין האדם לדבר המאיים על קיומו.

החלטתי להתבודד ולהתרכז בעבודה על הרעיון שלי, ובפברואר 2018 התחלתי לעבוד על התערוכה שרואה אור כיום.

[2] 2.jpg

[3]יוסוף ווהבון, הנדנדה, המרכז התרבותי הצרפתי, ראבאט, 2019
צילום: ססיל לרוש קוואניי.

פ.נ.:בוא נתחיל מנושא התערוכה "העולם מרגיש בסדר". האם הביטוי מתייחס לכניעה לסיטואציה או שהוא פרובוקציה לשינוי הכיוון, או שהכותרת מתייחסת לעולם ההולך אל מותו, מה שבולט גם בדמויות המעוותות המופיעות באופן גלוי וסמוי בציורים שלך?

י.ו.:איני מכחיש את קיומה של השקפת עולם נואשת, ולכן בחרתי בכותרת צינית זו העטופה במשפט אירוני, כלומר העולם בהחלט אינו בסדר. האדם הפך לעוין בעולם שבו התמוטטו הערכים. אנו חיים את השקר של הגלובליזציה שבישרה,

כביכול, את פריצת הגבולות בין עמים ואפילו בקרב אנשים. אולם מה שאנחנו רואים באמת הוא רגרסיה והתכנסות בתוך העצמי, דחיית האחר והחזרה אל המונח "זר", דבר שמשתקף בהתנהגותם של בני אדם ששייכים לאותו עם. אולם בציורים שלי, כמו בשירה שלי, אני מקפיד על הנקודה הטהורה שמעניקה לאדם הזדמנות לשחזר את הכוח שלו ולשקול מחדש את המציאות על מנת לאחות את הפצעים ולהתקדם הלאה. זה מה שהפרפרים מסמלים באוסף הציורים.

[4] Le Crâne, technique mixte sur toile, 160-160 cm, 2019. (1).JPG

[5]יוסוף ווהבון, הגולגולת, המרכז התרבותי הצרפתי, ראבאט, 2019
צילום: ססיל לרוש קוואנייי.

פ.נ.: הטכניקות והחומרים בעבודה שלך, אפילו בקולאז', נותנים לצופה תחושה כי היצורים שבציורים אינם חשים ביטחון, אלא מזייפים אותו על מנת ליצור אינטראקציה: האם מבחנו של העולם כעת הוא מעין התנגשות שקטה?

י.ו.: החומר המשמש לעבודה הינו החומר של מי שגונח מסבל. לא עבדתי על הציור כשהוא לח אלא כשהוא מכוסה במשחה העשויה מצבע ויניל לבן, ועליה אבק של שיש וחול ים גס מעורבב עם שרידי צדפות עגולות, וגם בד דחוס, שאותם אני מדביק בטכניקת קולאז' על הפנים ועל הגוף. זה נראה מכוער וקשה לצבוע את הדמויות, מה הדבר שמקשה עליי פיזית וגורם לי להיכנס אל תוך הכאב האמיתי של הדמויות ואל העומס הפסיכולוגי והפיזי שנמצאות בתוכו. עולם הציור הוא מראה לקיום שקשה ובלתי אפשרי לחצות בשלווה. סבל האדם מופיע בציור דרך צורותיו השונות והקשר שלו עם דברים מאיימים אחרים אינו משרת אותו או תורם לו או מתיידד אותו. אלה הופכים ליריבים ותורמים משמעותית לסבלו. מבחינה רוחנית, מה

שהאנושות צריכה היא המהות של שמחה, אהבה וחברות.

פ.נ.: לאור סמליותו של הפרפר בתרבויות העמים וייצוגו בין החיובי לשלילי, אנו מגלים כי הוא נמצא בכל הציורים המוצגים. מה הפירוש של קיום זה? האם אפשר לראות בפרפר ניצוץ של תקווה גם אם מדובר ב"הלוויית העולם"?

י.ו.: במרכז של חנק וקרע אלו, הפרפר מגיע כסימן תהייה לגבי אפשרות למחר טוב יותר. הפרפרים בדרך כלל מסמלים מוות וחיים שחולפים מהר, אבל הפרפרים שלי מסמלים תקווה וסבלנות, לצד התפקיד האסתטי שלהם. הם שם כהד צבעוני הרמוני, שמוסיף תנועה לדמויות שקופאות מרוב מתח. תנועה וחומרים אלה העניקו לעולם הציור מראה ריאליסטי, מה שגרם לאותה השפעה על הצופה בציורים, שנשאר צמוד לציורים בתערוכה, אולי משום שהוא לא רגיל לעמוד מול יופיו של הכיעור. אני אולי מחשיב את עצמי כאמן אקספרסיבי ואיני אוהב שהקורא, או הצופה, הן בכתיבה והן בציור, יהיה רגוע ונינוח, אני רוצה שברגע שהוא נכנס אל עולמו של הסיפור או הציור, שלא יעצור עד שיגיע לסוף. אך במקביל אנו עומדים מול יצירת אמנות שחייבים דרכה לשאוב יופי מסבל זה על פי ההרמוניה הגיאומטרית של הציור וצורת הפקתו, המוכתבים על ידי הויזואלי.

פ.נ.: האם כאן קופץ הלא מודע של האקדמי והביקורתי?

י.ו.: להפך, הוא לא קפץ, אלא היה נוכח בצורה עזה. זוהי הרפתקה של חזרה לתערוכת יחיד לאחר היעדרות של 15 שנים, כאשר רבים מכירים אותך כסופר, מבקר אמנות ואקדמאי. עד כדי כך שכאשר שלחתי הזמנות לתערוכה אנשים חשבו שאני האוצר ולא האמן. בתערוכה לא נכחו כתבים מן התקשורת או המדיה החברתית. מצד שני, בזמן שעבדתי לא הייתי משוכנע בציורים גם כשעמדו להסתיים. תמיד צצו הפתעות שדחפו אותי להשמיט פרטים או להוסיף פרטים, דבר שגורם לך לאבד את הביטחון בהתאמה שבין החזון הראשוני שהנחת בתחילת הציור לבין התוצר הסופי והמשמעותי.

פ.נ.: העיסוק שלך באנושות משתלט על החוויה היצירתית והכתובה שלך. זוהי רוח מותשת שצפה מעל אוצר המילים הספרותי שלך ונעה סביב ציוריך. מה הסוד שלה?

י.ו.: סוד העיסוק שלי הוא פשוט אהבת האנושות, אני מרגיש את סבל האדם באשר הוא ומושפע מהאירועים הטרגיים המתרחשים בכל העולם, שמגיעים אלינו דרך המדיה. גודל הרוע המתגלגל ושיטות האלימות המתרחבות, כל האסונות והטרגדיות האלה משפיעים עלי ומעוררים בי חרדה וצער. אז היצירה שלי אינה סבל אישי או אינדיבידואלי אלא קולקטיבי, אם לא לומר קוסמופוליטי. ציורי התערוכה אינם מעידים או רומזים על מרחב הזהויות שלי או על מקום מסוים או מתייחסים להשתייכות לקבוצה אתנית, דתית או גזעית, אלא נוגעים לכל האנושות, ואם העולם אינו מרגיש בסדר, אני דבק בחלום נאיבי שמחר יהיה טוב יותר.

[6] Le Pistolet, technique mixte sur toile, 160-120 cm, 2019..JPG

[7]יוסוף ווהבון, האקדח, המרכז התרבותי הצרפתי, ראבאט, 2019
צילום: ססיל לרוש קוואנייי.

פ.נ.: לאור היותך מעודכן ומעוניין באמנות הפלסטית המרוקאית, וגם מבקר ומרצה לתיאוריות של אמנות, האם אנו יכולים לדבר על צמיחה עכשווית בתחום זה? או שמא מדובר בסך הכל בחוויות ספורדיות?

י.ו.: למען האמת, אני יכול לומר שהאמנות העכשווית במרוקו היא ברמה טובה מאוד. קיימות חוויות חלוציות מאוד. מה שלא בסדר הוא המוסד האמנותי וכיצד הוא פועל, הן בעבודתו על התפשטות האמנות וקישורה עם תחומים אמנותיים אחרים והן בבניית גשר אל הציבור. למרבה הצער הכסף חיסל את האמנות, כי היא נמצאת בידי סוחרים וברוקרים שאינם בקיאים בה. אפילו הגלריות נדירות, כולל אלו הפועלות בסטנדרטים אמנותיים. הקהילה האמנותית נשמה לרווחה כאשר הוקם[מוזיאון מוחמד השישי לאמנות מודרנית ועכשווית] [8], שביקש לשפר את סצנת האמנות על ידי קבלת התפקיד המארגן של המוסד האמנותי ושוק האמנות, אך התברר כי אין לו אוסף משלו והוא מסתפק בלהיות גלריה בלבד.

כמו כן, אנו מוצאים כי המוסדות הפיננסיים תורמים קצת להפעלת השוק על ידי הצבת חלליהם לשירותי תערוכות ורכישת עבודות מאמנים, אך זאת ללא שום ממד פילוסופי או חזון אמנותי.

[9] Whaboun.jpg

[10]יוסוף ווהבון ליד אחד מציוריו
המרכז התרבותי הצרפתי, ראבאט, 2019

פ.נ.: כמבקר אקדמי המתעד חוויות רבות, כיצד אתה מעריך את סצנת האמנות המרוקאית?

י.ו.: אני לא היסטוריון אמנות, אבל אני אסתטיקן מומחה. אני לא עוסק בתיעוד תקופות, אלא בסוגיות שאנו מוצאים בעבודות של אמנים, למשל - נשים, גוף ומלחמה. ישנם אמנים צעירים שעבדו על התמות של טרור ורצח עם במדינות מסוימות, למשל. ישנן סוגיות טכניות שכללתי במחקרים שפורסמו בכתבי עת לאמנות בגרמניה, קנדה ואיטליה. אני משתמש בספרים שעוסקים באמנות המרוקאית העכשווית בקורסים שאני מעביר לתלמידי התואר השני. המכון להשכלה גבוהה היה מודאג כשהצעתי קורס אקדמי באוניברסיטה מטעם החטיבה לפילוסופיה של האמנות והקדשתי אותו לאמנות מרוקאית. אולם יחד עם עמיתה שלי הצלחנו לשכנע אותם באמצעות מסמכים ומחקרים שכתבתי לאשר את הקורס, ולימדנו אמנות מרוקאית לצד אמנות מערבית שתוכננה להוראה בחטיבה זו באוניברסיטה.

החוויות המרוקאיות בתחום זה הן עמוקות ומטילות ספק בכל העולם ואירועיו, והן גם עוקבות אחר האירועים במרוקו ומדיניותה. היצירה של האמנים המרוקאים מחוברת ללב דאגותיה של החברה, ולעיתים קרובות הם מציגים את העבודות שלהם מחוץ למרוקו. הקשר למציאות זו אינו מחליש את הצד האסתטי של עבודותיהם של אמנים כמו מוחמד פתאקה (محمد فتاكة), מוחמד אנג'אדאד (محمد انجداد) ומוסטפא אכרים (مصطفى اكريم). לרוע המזל, הרגישויות החדשות הללו בביטוי היצירתי לא עוררו שום תגובה חיובית מצד אספני אמנות, הנאחזים בציורים, ואינם חושבים לרכוש עבודות וידאו או צילום.

פ.נ.: הרבה מהפעילויות האמנותיות שלך מתקיימות במרכזי התרבות הצרפתיים במרוקו. מה סוד החיבור הזה?

י.ו.: אין בינינו שום חיבור מיוחד, הדבר פשוט: אני כותב בצרפתית ואני מלמד ומרצה באותה שפה. אני מתמודד עם כל המרחבים מבחינה תרבותית ואמנותית, ללא הטיות. נכון שאני חבר באיגוד הבינלאומי למבקרי אמנות שבסיסו בצרפת, אבל אני פעיל בסניף מרוקו והאגודה הזו כוללת לאומים רבים. באשר לרמה האמנותית, אני לא מתמקד בסצנת האמנות הצרפתית. אני מתעניין באמנות בינלאומית בכלל ואני יודע הרבה על חוויות מערביות בתחום זה.

תערוכת יחיד של האמן יוסוף ווהבון, העולם מרגיש בסדר, הוצגה במרכז התרבותי הצרפתי, ראבאט, 6-11-2019 עד 22-11-2019.

Source URL: https://www.tohumagazine.com/he/article/%D7%94%D7%A2%D7%95%D7%9C%D7%9D-%D7%9E%D7%A8%D7%92%D7%99%D7%A9-%D7%91%D7%A1%D7%93%D7%A8-%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%99%D7%95%D7%9F-%D7%A2%D7%9D-%D7%94%D7%90%D7%9E%D7%9F-%D7%94%D7%9E%D7%A8%D7%95%D7%A7%D7%90%D7%99-%D7%99%D7%95%D7%A1%D7%95%D7%A3-%D7%95%D7%95%D7%94%D7%91%D7%95%D7%9F

Links
[1] https://tohumagazine.com/sites/default/files/72384871_2408081192767352_2985780132246978560_n_1.jpg
[2] https://www.tohumagazine.com/he/file/2jpg-2
[3] https://tohumagazine.com/sites/default/files/%D8%A7%D9%84%D8%A7%D8%B1%D8%AC%D9%88%D8%AD%D8%A9%20%20%281%29.jpg
[4] https://www.tohumagazine.com/he/file/le-cr%C3%A2ne-technique-mixte-sur-toile-160-160-cm-2019-1jpg
[5] https://tohumagazine.com/sites/default/files/%D8%A7%D9%84%D8%AC%D9%85%D8%AC%D9%85%D8%A9%20-%20Le%20Cr%C3%A2ne%2C%20technique%20mixte%20sur%20toile%2C%20160-160%20cm%2C%202019.%20%281%29.JPG
[6] https://www.tohumagazine.com/he/file/le-pistolet-technique-mixte-sur-toile-160-120-cm-2019jpg
[7] https://tohumagazine.com/sites/default/files/%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B3%D8%AF%D8%B3%20-%20Le%20Pistolet%2C%20technique%20mixte%20sur%20toile%2C%20160-120%20cm%2C%202019..JPG
[8] http://www.museemohammed6.ma/
[9] https://www.tohumagazine.com/he/file/whabounjpg
[10] https://tohumagazine.com/sites/default/files/%D9%8A%D9%88%D8%B3%D9%81%20%20%D9%85%D8%B9%20%D8%A7%D8%AD%D8%AF%D9%89%20%D9%84%D9%88%D8%AD%D8%A7%D8%AA%20%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B9%D8%B1%D8%B6.jpg